

Alexandre Galí i els *Assaigs de vida devota*: vers una pedagogia de la devoció i de la jovialitat

Jordi Garcia Farrero (Universitat de Barcelona)

Alexandre Galí, *Assaigs de vida devota*. Edició a cura de Marta Lorente Serichol i Josep Monserrat i Molas. Introducció de Xavier Ibáñez Puig. Cabrera de Mar, Galerada, 2019, 318 pàgs.

D'antuvi hem de recordar que en el núm. 57 d'aquesta revista, ens vam fer ressò del llibre de Carme Galí i Izard –néta del que fou gran pedagog català– titulat *Alexandre Galí a l'exili. Colze a colze amb els quàquers* (2019). En aquesta ocasió, volem comentar aquest nou llibre també d'Alexandre Galí que no s'havia publicat anteriorment en cap dels volums que integren la seva extensa obra, en desconèixer-se la seva existència que, per un seguit de circumstàncies històriques, finalment ha pogut veure la llum. En efecte, ens trobem davant un original manuscrit, però inacabat, l'aventura del qual Marta Lorente Serichol explica amb detall i que posa de manifest altra volta les vicissituds de l'educació i la cultura del nostre país que, com tothom sap, mai han estat del tot normalitzades amb interrupcions constants. Si la Dictadura de Primo de Ribera va representar un període fosc per la cultura catalana, que podem dir del trencament que va suposar la Guerra Civil, l'exili i la repressió franquista, aspectes que van afectar negativament la trajectòria vital d'Alexandre Galí que va ocupar llocs de responsabilitat política a la Mancomunitat i a la Generalitat.

Pel que sembla, aquests *Assaigs de vida devota* –una obra inacabada, com moltes empreses de Galí, a parer del seu fill Jordi, recentment traspasat– van ser escrits a Barcelona, durant els anys trenta, entre

1932 i 1938 (hi ha al final referències als bombardeigs de la ciutat) que devia redactar gradualment i amb algunes interrupcions, un paràgraf com a molt al dia després de sopar segons les informacions familiars. Segons Marta Lorente Serichol, l'original manuscrit en qüestió va ser lliurat abans que Galí emprengués el camí de l'exili a Concepció Vandellós i Servelló que s'havia format a l'Escola d'Estudis Normals de la Mancomunitat de Catalunya. Aquesta mestra va ampliar estudis a Ginebra i, segons comenta Marta Lorente, era una dona que «inspirava respecte» i que va tenir un paper cabdal a la Mútua Escolar Blanquerna, atès que dirigia l'escola de nenes. En morir Concepció Vandellós, després d'haver dictat uns dies abans del seu traspàs una conferència a la residència on vivia sobre «Les dones i el feminisme», l'original va passar a la seva neboda Montserrat Pi que l'any 2009 el va lliurar a Jordi Galí i Herrera (1927-2019), el fill petit del matrimoni format per Alexandre Galí i Josefa Herrera, que es van casar a Madrid el 10 de gener de 1916. En aquell moment, Josefa Herrera era alumne de l'Escuela de Estudios Superiores del Magisterio i freqüentaven l'ambient de la Institución Libre de Enseñanza, circumstància que devia afavorir que participessin en les excursions a Toledo. Allà, a la ciutat castellana, a la riba del Tajo, convergien les tres cultures

(jueva, cristiana, àrab) que conformaven una mena de gresol i es visualitzava el lema de la unitat en la varietat de l'estètica krausista, i on a més es localitzaven els quadres de El Greco, un pintor menyspreat que Manuel Bartolomé Cossío va recuperar i que el franquisme va tornar a arraconar a benefici de Murillo (Vilanou, 2018). Val a dir que Concepció Vandellós havia posat en circulació durant els anys de la Segona República unes *Lliçons d'aritmètica*, en tres graus, editades per l'Associació Protectora de l'Ensenyança Catalana i que, sota el franquisme, l'editorial Teide va adaptar-les al castellà. Queda clar, doncs, que fou una mestra competent i de gran vàlua, que va fer de marmessora d'un text original que miraculosament es va salvar de la crema o, simplement, de la desaparició per por a la requisita de les autoritats franquistes.

Si hem de felicitar els curadors de l'edició, els professors Marta Lorente i Josep Monserrat, pel seu esplèndid treball, el mateix hem de dir de l'estudi introductori del professor Xavier Ibáñez, que ha elaborat una investigació preliminar certament esplèndida. Tot fa pensar que si el professor Jordi Sales Coderch va planificar una sèrie de tesis sobre els *Diàlegs* de Plató, una empresa que ha continuïtat el professor Josep Monserrat, quelcom semblant han fet els seus deixebles, liderats pel mateix professor, amb els materials inèdits d'Alexandre Galí que han estat recobrats i editats. De tal forma que en els darrers anys s'ha completat una important obra que Xavier Ibáñez classifica en tres grans epígrafs, a saber, escrits tècnics entre els que destaca *La mesura objectiva del treball escolar* (1928), treballs de pensament pedagògic on sobresurten *Una hipotètica revolta d'uns mestres hipotètics* (1964) i *Mirades al món actual* (1967) i, finalment, produccions d'història on s'ha d'encabir la monumental *Història de les institucions i del*

moviment cultural a Catalunya 1900-1936 (p. 11). En aquesta línia de recuperació dels textos d'Alexandre Galí, cal esmentar el volum *Filosofia a Catalunya, 1900-1936*, que a cura de Josep Monserrat i Pere Lluís Font, va editar la Societat Catalana de Filosofia (2004) i els *Assaigs de vida devota*, que ara veuen la llum, però que abans van donar peu a què Marta Lorente Serichol elaborés la tesi doctoral *La filosofia moral d'Alexandre Galí (Edició crítica i comentari dels Assaigs sobre la vida devota)*, presentada a la Facultat de Filosofia de la Universitat de Barcelona l'any 2017. Es pot afegir que amb anterioritat –i sempre sota la direcció del professor Monserrat– Manfred Díez va defensar la tesi doctoral *Alexandre Galí, filòsof de la història. Estudi d'uns escrits inèdits* (2017). Resulta evident, doncs, que la Facultat de Filosofia de la nostra Universitat duu a terme una meritòria campanya per reivindicar el pensament d'Alexandre Galí (1886-1969), més enllà del que és estrictament educatiu, sobre la base que va ser un gran pensador, un dels promotors de la Societat Catalana de Filosofia a les primeries de 1923 i, el que no és menys destacat, que la seva pedagogia no es pot entendre sense la filosofia i, per extensió, sense aquests *Assaigs de vida devota* en què la devoció exigeix i reclama que hom tingui una disposició jovial, amb la qual cosa la jovialitat esdevé condició de possibilitat per a la devoció, que es converteix en clau de volta de la seva arquitectònica filosòfica i pedagògica.

Altrament, hem de constatar que l'estudi de la pedagogia d'Alexandre Galí va merèixer l'atenció de moltes persones interessades en la renovació pedagògica durant els anys de la transició, per bé que va quedar en un segon terme després que Josep Masabeu presentés, a la Facultat de Pedagogia de la Universitat de Barcelona, la tesi *Alexandre Galí i la Mútua Escolar*

Blanquerna (1988) que va dirigir el professor Buenaventura Delgado i que va ser publicada l'any següent per l'Associació Blanquerna (1989). A tot això, hem de sumar-hi el simposi que va tenir lloc el 18 d'octubre de 2019, a l'Institut d'Estudis Catalans, sobre Alexandre Galí, en ocasió dels cinquanta anys de la seva mort, i del qual estem pendents de rebre la publicació corresponent a les diferents ponències presentades. Amb tot, seríem injustos si no tinguéssim present l'article del professor Francisco Altarejos Masota (1949-2019), titulat «Pedagogía y filosofía en Alexandre Galí (Educación en libertad)», que es va publicar l'any 1984 a la revista *Perspectivas Pedagógicas* i que, lamentablement, ha passat desapercbut a la majoria d'investigadors. No acaba aquí la cosa, perquè també cal tenir en compte les aportacions que Josep Masabeu i Xavier Gayán van presentar a les xii Jornades d'Història de l'Educació als Països de Llengua Catalana que van tenir lloc a la Universitat Autònoma de Barcelona i que es van incloure en el núm. 2 de la revista *Educació i Història* (1995).

Sense perdre de vista les relacions entre filosofia i pedagogia en el pensament d'Alexandre Galí, la qual cosa explica l'abordatge de la seva figura des de dues Facultats com són la de Filosofia i Educació, ve a tomb indicar que la idea de la necessària articulació de la tècnica pedagògica, representada entre altres treballs per *La mesura objectiva del treball escolar*, reeditada el 1984 amb pròlegs de Vicenç Benedito i Jordi Monés, amb la filosofia constitueix un plantejament d'Alexandre Galí, a voltes oblidat per alguns pedagogs, que han focalitzat llur atenció en els aspectes tècnics i didàctics. Però els esforços de Josep Monserrat i Xavier Ibáñez van en una altra direcció, en el sentit d'agombolar ambdues dimensions, les estratègies didàctiques i les aportacions que afecten a la

filosofia de l'educació fins a proporcionar, tot i afegint els aspectes polítics, un constructe o conjunt intel·lectual amb tres vèrtexs, que no són altres que la filosofia, la política i l'educació. Ben mirat, aquesta necessària articulació entre la pedagogia i la filosofia és una constant en la tasca historiogràfica del professor Xavier Ibáñez que, si bé accepta en la introducció que «sense tècnica no hi ha pedagogia», reconeix que aquesta fórmula és insuficient, perquè el que persegueix l'educació és la salvació de l'home i així estableix que «sense filosofia no hi ha pedagogia». «"Salvar l'home" resulta ser, així doncs, la divisa de la seva devoció i la divisa de la seva pedagogia. Alexandre Galí és, per aquest motiu, sens dubte, un pensador humanista» (p. 59). Justament, el professor José Ibáñez i Puig també es va manifestar en igual direcció en la lliçó inaugural del curs 2019-2020 de la Societat Catalana de Filosofia, titulada «Alexandre Galí, pedagog pensador», pronunciada el 4 de desembre de 2019 a la seu de l'Institut d'Estudis Catalans i que apareix en aquest mateix número.

Així, doncs, sembla raonable considerar Alexandre Galí un filòsof de l'educació, les idees del qual troben una magnífica expressió en aquests *Assaigs de vida devota* que, com el lector deduirà, ens posen en antecedents sobre la figura de Sant Francesc de Sales que, en la perspectiva de les disputes entre catòlics i protestants dels segles xvi i xvii, es pot interpretar com una resposta catòlica a la intransigència calvinista (Vilanou i Garcia Farrero, 2017). D'acord amb informacions familiars, recollides per Xavier Ibáñez, el llibre de Sant Francesc de Sales, *Introducció a la vida devota*, aparegut a començament del segle xvii, «era, per dir-ho així, el llibre religiós de capçalera del seu pare» (p. 14, nota 6). Tenint això en compte, potser caldria indicar que es tracta d'una obra valorada per Jaume Balmes, i que Frederic Clascar va

traduir al català el 1916 i que, amb uns extractes adaptats per Josep Maria Capdevila i pròleg del pare Miquel d'Esplugues, va circular sota el títol de *La cortesia cristiana: extrets de la Introducció a la vida devota* (Barcelona, Barcino, 1926), la qual cosa posa de manifest que en els ambients intel·lectuals de caire noucentista i inspiració cristiana l'obra salesiana va tenir una gran acollida, que va continuar, fins i tot en català, durant el franquisme, tal com es desprèn del fet que l'editorial Balmes va publicar-la en la nostra llengua l'any 1949.

Per tot plegat, no pot sorprendre que Galí s'inspirés en l'obra de Sant Francesc de Sales per donar forma a aquests assaigs que, segons Xavier Ibáñez, «constitueixen una llarga meditació sobre la condició humana vista des de la seva possibilitat més alta» (p. 9). A parer de l'introducció de l'obra, ens trobem davant d'una recerca oberta i central del pensament de Galí que escriu per pensar, «per aclarir-se de manera agònica i progressiva» (p. 13) i que està dedicada, com la de San Francesc de Sales, a Filotea, que en aquest cas no és altra que l'esposa, Josefa Herrera que tenia una religiositat menys tèbia que la del seu espòs (p. 16). Val a dir que Filotea (la que estima a Déu) s'ha convertit en una mena d'educadora de l'autor, d'Alexandre Galí, si donem crèdit a declaracions de la següent faisó: «Tu en realitat obres els meus llavis. Per això aquests dies, després d'un silenci, he après de tu que un dels temes més acabats de la vida devota no és el donar sinó el saber acollir, el saber acceptar» (p. 88). Ara bé, a mesura que la lectura dels *Assaigs* avança el nom de Filotea, considerada en ocasions com una mena de germana, es difumina, fins desaparèixer en el darrer tram de l'obra, dedicada a Pascal i que com hem indicat finalitza abruptament, per causa de la guerra. Això establert, es pot afegir, com indica Xavier Ibáñez, que Galí va escriure un article a les acaballes de la

guerra sobre «Els forjadors de la mentalitat europea contemporània: Pascal» (*Revista de Catalunya*, octubre de 1938).

Hom pot identificar la vocació, si se'n permet fer una lectura orsiana de la qüestió, com una mena de vocació per «comprendre i salvar la humanitat mateixa de l'home», que així esdevé el punt cardinal del seu credo pedagògic (p. 23). No debades, el professor Ibáñez indica que el tema de la vida devota constitueix un eix central del pensament de Galí, que cronològicament ultrapassa els anys de la Guerra Civil fins arribar a la dècada dels seixanta, és a dir, al tram final de la seva vida (p. 24). Bé, es pot dir que l'aprenentatge que ens condueix fins a la vida devota demana superar la contradicció a través de la comprensió, una ascesi que com ja hem indicat persegueix la salvació de la humanitat, perquè salvar la pròpia ànima també contribueix a salvar la dels altres, perquè «el camí de la devoció o de salvar l'ànima pròpia és l'únic camí per salvar la dels altres» (p. 89). De fet, i gràcies a la comprensió, la caritat ben entesa comença per un mateix i, posteriorment, s'aboca els demés, a la humanitat, «perquè només el que comprèn té una ànima lliure capaç de viure totalment en ella mateixa i només en aquest el donar i l'estimar poden no ésser donar i estimar sinó devoció» (p. 85). Pròpiament, les paraules de Galí al respecte apunten en aquesta direcció:

El devot, si no és un formidable egoista, si no cura abans la seva pròpia salvació, no és veritablement devot. Ha d'anar a la seva sense miraments... Se salva si salva els altres; però no salvarà mai els altres sense un propòsit de realització, sense una gran aspiració devota que és una finalitat personal per a la pròpia salvació. (p. 121)

A la llum d'aquest fragment, per salvar l'home i la humanitat cal desvetllar i fer créixer la vida devota de cadascú dels éssers humans, una devoció que no es pot limitar a complir senzillament els deures

(Galí es desmarca de la moral deontològica) perquè observar una vida devota esdevé condició de possibilitat de la santedat, que és sinònim de perfecció i que es pot portar a terme en la vida civil i no únicament en la vida religiosa. «El sant vol viure i viure eternament i per això, perquè el sant és el devot per excel·lència, podem dir que el desig de vida és el centre de la devoció» (p. 234). Tinguem present que la devoció és una aspiració universal, accessible per a tothom, i que no es pot identificar amb la devoció eclesiàstica, inherents a clergues i religiosos, sinó que adquireix un tremp civil que ens implica en els quefers d'aquest món, per bé que no es tanca a la transcendència.

De fet, aquest va ser el missatge de Sant Francesc de Sales que es va allunyar de la intransigència calvinista, i que va palesar que hom es pot santificar en el món de la vida quotidiana, en l'àmbit dels negocis mundans, de la mateixa manera que Galí s'allunya del rigorisme kantian, amb la seva càrrega pietista, i si anem més enrere de la filosofia estoica. Com hem vist, un pas previ per engegar una vida devota consisteix en comprendre, a fi de superar les contradiccions que cadascú de nosaltres arrossega en el seu dedins i que conformen els contraris de la devoció. D'alguna manera, ens trobem en una línia socràtica i goethiana (l'any 1932 quan Galí va començar a redactar els *Assaigs* es va celebrar el centenari de la mort de Goethe) que emfasitza la importància de l'autoeducació, entesa com autoformació i auto-comprensió, la qual cosa confereix a la seva pedagogia una dimensió hermenèutica. «Comprendre és la possessió d'un mateix i és a la vegada estimar. El que comprèn s'afirma ell mateix i a la vegada fa seves totes les coses» (p. 90). Més endavant, Galí ho rebla de la següent manera: «Comprendre vol dir entendre i també contenir. Cal que contingui el món tot sencer però

per contenir, abans que tot ha d'entendre. El devot ha de tenir un pensament, un concepte, una filosofia del món» (p. 141).

Per tant, el binomi comprensió i devoció és mediatitzat per la caritat, per l'estimació, que significa sortir d'un mateix, de l'individualisme estoic i del solipsisme cartesiana (d'aquí la predilecció per Pascal en detriment de l'autor del *Discurs del mètode*), per lliurar-se els demés, a la humanitat, en un línia de pensament que sobre el missatge evangèlic emfasitza la importància de l'amor, de la *Charitas*, un punt no gens menor atès que aquí Galí s'inscriu en la tradició cristiana de l'esperit franciscà i salesià. Al seu torn, abandona els ideals d'humanitat que, a partir de la fraternitat republicana de 1789, van desenvolupar els pedagogs neohumanistes alemanys des de Lessing a Natorp, tot passant per Kant i els neokantians, per bé que es detecten – o si més no, això pensem – guspires del pensament krausista en la seva cerca de la unitat. Es fa avinent, doncs, que en el marc mental de Galí la contradicció, la comprensió i l'estimació forneixen els requisits per tal que es pugui donar una autèntica vida devota, sense perdre de vista que per assolir aital fita compten – com succeeix en l'esfera de la devoció religiosa – amb l'exemple de la vida modèlica de les persones devotes que ens han precedit, sense bandejar la joia de les Benaunces predicades pel Fill de Déu, que és caritat infinita (p. 105). El carisma salesià no només va deixar la seva empremta sobre Sant Joan Bosco, amb la seva pedagogia de l'alegria, sinó també sobre Alexandre Galí – que defensa una pedagogia de la joia – que retrata cinc d'aquestes vides, totes corresponents a homes, per bé que el llibre, com hem indicat, està dedicat a una dona.

Corol·lari d'això seran els noms del Greco, Hamlet, Bach, Sòcrates i Pascal que,

el professor Ibáñez, sempre curós en el llenguatge, considera pelegrins i adjectiva amb precisió. El Greco, representa la devoció mística d'un vident; Hamlet, simbolitza l'home nu i sense ofici que es veu abocat a afrontar la crisi de l'home; Bach, l'home que no és un geni romàntic sinó l'ésser que es converteix en devot del seu ofici amb què alimentar una nombrosa família, i així esdevé un devot que ens recorda el ceramista Bernard Palissy d'*Aprendizaje y heroísmo* (1915) de Xènius davant de la vida quotidiana; segueix a continuació Sòcrates, que tot i descuidar la vida familiar exemplifica la devoció cívica, i en darrer terme, arriba l'hora de Pascal, que il·lustra aquell que es troba sol davant del buit i l'abisme. Semblantment, el professor Ibáñez no dubte en considerar Alexandre Galí com el lluitador perquè el seu combat depèn d'una voluntat ascètica, puix identifica la tasca pedagògica com una ascesi atès que l'objectiu de l'educació no rau en memoritzar sinó en comprendre, en comprendre's un mateix, per salvar-se personalment i, de retop, salvar la humanitat. I això tant més quan la vida devota exigeix sempre un desig d'anar més enllà de les contradiccions que ens afecten i alhora, tot exercitant la vida devota, aconseguir el cim més elevat, la mística. Finalment, devoció i mística s'uneixen sense tensions, en un tot –la unitat– que es la recerca última de la vida humana. Sumem-hi que per Galí, Bach és l'home sense contradicció, mentre Beethoven i Pau de Tars lluiten constantment en el seu dedins.

Bach, devot i tot, místic i tot, no dona la sensació de viure dues vides; la vida present feixuga i fatal i la vida de l'ideal, l'altra vida. Beethoven sí que és l'home de la lluita i de la contradicció. Els dos homes de Sant Pau sempre lluiten dintre d'ell, la seva música és l'expressió d'aquesta lluita i de la victòria final. Sempre hi ha en Beethoven una superació i una victòria final, però en Bach ja no hi ha lluita perquè el seu món ja està bé. I el seu món és aquest món que Déu ens dona, amb la pàtria, la muller, els fills, els compatriotes de mal suportar i l'altra vida,

la vida del més enllà com una cosa també d'aquest món. (p. 221)

Convé precisar que els dos primers capítols dels *Assaigs* del llibre d'Alexandre Galí (*La vida devota, De la joia*) tenen un caràcter més sistemàtic, mentre que els cinc restants estan dedicats a desgranar els aspectes més rellevants de cadascun dels exemples de vida devota, suara esmentats. En relació a la vida devota –nucli central que l'obra que ens ocupa– Galí apunta que constitueix una aspiració màxima, per afirma a continuació que «no és un camí, ni direcció, perquè és essencialment contradicció» (p. 74), situació lògica si tenim en compte que l'ésser humà es troba en una situació confosa, pròpia de qui és un pecador. És possible que forçant un xic les coses es pugui entreveure en la visió antropològica de Galí –condició de possibilitat de qualsevol tasca educativa– una ascendència agustiniana (*Felix culpa!*), en el sentit que sempre ens movem en un terreny movedís que oscil·la entre el pecat i la salvació, entre la mort del pecat (*el pecat mata*, p. 92) i la vida devota que representa una aspiració màxima, que implica a més un estat de joia, gràcies a la jovialitat, amb la qual cosa es desmarca de visions negatives. Entre aquests dos pols –pecat i salvació– bascula l'ésser humà que és contradicció, però que es pot redimir i salvar-se, tot superant les contradiccions a través de la comprensió i de l'estimació. I tal com hem indicat més amunt, primer cal que ell mateix es salvi, i per aquesta via poder salvar la humanitat sencera, una de les idees fortes de la filosofia d'en Galí, gràcies a la caritat, per la qual cosa l'aspiració a la devoció i a la perfecció esdevé universal. No debades, l'ideal de perfecció –sorgit d'una vida devota– constitueix una invitació a la unitat i a la totalitat de la vida, enllà d'escissions i contradiccions, fins arribar a la plenitud. Tot referint-se a el Greco, afirma que «perfecció és identificació, supressió de contraris, supressió de jo i no jo» (p.

125). Dit amb altres mots: l'exercici de la devoció ens pot portar a la perfecció, a una mena d'estat beatífic en què gaudim de la santedat que ens fa participar, mercès a la plenitud, de l'eternitat, de manera que viure «no és res més que superar la mort» (p. 234).

No ens trobem, per tant, davant d'una visió pessimista de la condició humana, com podria ser la calvinista, sinó més aviat optimista, en la línia cristiana, segons el deixant franciscà i salesià, que presenta una visió de Déu que estima, a través de l'amor de Crist, i que afaïçona un «regne de caritat infinita», sempre apartat d'una visió maligna del món i de la vida sense remissió.

Nosaltres, Filotea, no som el Déu que judica. Nosaltres som de l'escola dels confusos; aquells que davant del Crist que perdona i redimeix no gosen llançar la pedra que duen a la mà contra la pecadora. Perquè per nosaltres, pecadors, no hi ha pecadors, no hi pot haver pecadors sinó esgarriats que no troben la sortida del seu patir. (p. 93)

Sembla clar que en el cas de Galí hi ha la possibilitat de perdonança a través de la comprensió i estimació, primer d'un mateix, després d'altri, del proïsme, i així és possible redimir-se de la contradicció en què ens agrunsem fins assolir la joia, substancial a la vida devota. Gairebé no caldria ni dir que cal cercar aquest estat de joia en consonància amb el missatge de Sant Francesc de Sales que fugí –com hem dit– del puritanisme calvinista i que advoca, com farà Sant Joan Bosco, per l'alegria. Així s'entén que Galí s'allunyi no només de la deontologia kantiana, sempre rigorista i mancada de jovialitat, sinó també de l'estoïcisme que implica, pel seu individualisme eixorc, «una mena de despullament» (p. 105). D'aquí el rebuig de l'estoïcisme que és una renúncia constant i de l'imperatiu categòric kantian, que condueix a una mena de pessimisme existencial. No

per atzar, Jacques Leclercq (1956) va assenyalar l'ascendència estoica de la filosofia kantiana.

A grans trets, podem dir que Galí, en exaltar el paper de la contradicció, és un pedagog dialèctic –d'aquí la seva preferència per la ironia socràtica, fins al punt que la ironia esdevé un mètode de la seva pedagogia– que busca la unitat en què tot es fusiona el món físic i el metafísic. «El món físic o metafísic com a cosa independent no existeix: només hi ha un món, el món moral, i en el món moral hi ha els caràcters físics o metafísics que per una dèria inexplicable volem abstroure i volem que siguin el substrat, l'essència de la realitat. L'ésser és sempre ésser moral» (p. 259). Aquesta idea, com d'altres, emergeix aquí i allà en aquests *Assaigs de vida devota*. «Som perquè vivim i perquè vivim una unitat, alguna cosa que no és física sinó única i essencialment moral» (p. 270). És possible veure ressonàncies krausistes i institucionistes en aquesta recerca de la unitat, que té una dimensió moral, per bé que tot rau al voltant de la ironia socràtica que constitueix una possibilitat per superar la dialèctica del jo amb el no-jo. «Per això, Filotea, vaig repetint que la vida devota és contradicció. És contradicció i violència damunt d'un mateix. Si jo no m'erro, aquell esperit salesià tan mesurat, tan discret, tan gentleman, tan temperat a la manera de ser de tots, és l'equilibri resultant d'aquest joc contradictori de forces» (p. 75). I aquí rau el potencial de la ironia socràtica que com a mètode constitueix una manifestació de fe, en el sentit que planteja la possibilitat de resoldre la contradicció en un acte moral. «La superació, en el món de la ironia, té lloc només quan es resol un acte positiu. Aleshores neix l'acte moral, perquè no hi ha acte moral sense contradicció» (p. 276).

Vistes així les coses, Galí pot ser considerat un pensador dialèctic (vivim en la contradicció) i, alhora hermenèutic, en el sentit que per tal de superar les contradiccions s'apela a la comprensió gràcies a la ironia socràtica, i així s'obre la possibilitat de poder abandonar el món prosaic de la materialitat i ascendir a través de la caritat fins a la devoció més suprema, antesala d'una vida excelsa i santa, que pugui ser eterna. A mesura que anem avançant, queda clar que la vida devota esdevé el gran ideal pedagògic a assolir que s'ha de resoldre en el món de la vida, molt més que en la cultura llibresca. No hi ha, doncs, una educació per la instrucció, com propugnava l'escola tradicional, sinó una formació per a la devoció, una espècie de vitalisme educatiu que proclama una pedagogia de la joia, la qual cosa exigeix la comprensió de la vida devota, una mena d'ideal orientador –«Ve sobtadament com una il·luminació» (p. 81)– que ha de conduir l'acció humana i, per tant, la formació de l'educand que és convidat a seguir una vida ascètica, que l'ha de portar a la superació de les contradiccions. «Necessitem, en un mot, superar la contradicció i arribar així al món més alt, al món de la beatitud definitiva que està per damunt de totes les coses perquè està per damunt de totes les contradiccions i és l'únic món on pot florir veritablement la vida devota» (p. 87). I aquest ideal de vida devota es realitzarà, d'acord amb una tensió de vida molt alta, ja sigui una vida contemplativa o bé activa, és a dir, en el camp de la religió o de la vida mundana, tal com ja havia indicat Sant Francesc de Sales. És a dir, la salvació és possible per als laics, pel món secular, per aquells que viuen atrafegats entre les preocupacions del dia a dia.

Arran del que diem, la vida devota apunta com una sageta cap a l'eternitat perquè «només essent per l'eternitat serà veritablement devot» (p. 98), amb la qual

cosa hom podrà assolir, amb esperit certament franciscà d'humilitat, la veritable joia després del treball i de l'esforç, del dolor esmerçat, per donar compliment a la devoció. «La joia és una cristal·lització d'esperit, l'última, la més elevada, quan ja tot ha estat vençut i exhaurit. Per això la joia ve després del dolor» (p. 103). En fi, davant del dolor, arriba la gaubança en consonància amb les paraules del Sermó de la Muntanya (Mt. 5, 7), en «proclamar piadosament la llei de benaurança que és la llei de la joia» (p. 103). D'aquí que si la pedagogia de Sant Joan Bosco ha estat qualificada com la de l'alegria, sembla raonable que la pedagogia d'Alexandre Galí pugui ser definida com la de la jovialitat, atès que la jovialitat «és una manifestació de la joia» (p. 109). Darrera d'aquesta jovialitat, i d'acord amb el pensament de Sant Francesc de Sales, és possible detectar la virtut aristotèlica de l'eutrapèlia que va ser cristianitzada per Tomàs d'Aquino.

Convé tenir present que la jovialitat no és més que una conseqüència de la joia, de forma que la filosofia de l'educació de Galí resulta optimista i, tot i que parteix de la contradicció, no té res a veure amb el posicionament del professor Octavi Fullat, que també ix de la lluita de contraris. La diferència és clara: Fullat va ser tocat per l'existencialisme (Albert Camus), mentre que Galí es manté fidel a la tradició cristiana, en una línia d'esperança, tal com és després de l'esperit pasqual, d'acord amb una humilitat cristiana que es manifesta en Sant Francesc d'Assís i Sant Francesc de Sales, lluny del pessimisme estoic, calvinista i existencialista. Tant és així que Galí adreça a Filotea les següents paraules: «En últim terme potser et diré que així com la fe sense obres és morta, la joia sense jovialitat també és morta» (p. 108). Observem, endemés, que la devoció que és una creació, malgrat les dificultats i sacrificis que comporta com es palesa en la vida dels

grans devots (Greco, Hamlet, Bach, Sòcrates, Pascal), condueix a un final que no és altre que la joia, i així per aconseguir-la necessitem la medicació de la jovialitat, o, si es vol, una pedagogia de la jovialitat –una reelaboració de la pedagogia de l’alegria– perquè «la creació no és fa sense aquesta rúbrica final de la jovialitat» (p. 109). I hem de pensar que això ho va escriure en els anys trenta, amb el rerefons de les convulsions polítiques i socials, circumstància que pot explicar que aquests *Assaigs* romanguessin inacabats amb alguns paràgrafs certament que traspuen una gran decepció, després de l’esclat de la Guerra Civil i els bombardeigs de ciutats indefenses, fins al punt de plantejar la pregunta següent, en el darrer apartat d’aquests *Assaigs*, sota el títol de *subversió*. «Com s’ha pogut produir que la moral de *donar tot el que un té* s’hagi convertit en la moral de voler-ho tot encara que sigui anorreant el contrari?» (p. 299).

Atesa l’extensió de aquesta recensió no entrarem a comentar els cinc devots que Alexandre va triar, suposem que després de molta reflexió, per il·lustrar la seva concepció de vida devota que, al nostre parer, dona peu a una pedagogia de la jovialitat que constitueix un possible perfil per definir la filosofia de l’educació d’Alexandre Galí. En això tindrem l’explicació de per què Xavier Ibáñez, Marta Lorente i Josep Monserrat posen de manifest, en l’edició d’aquests *Assaigs de vida devota*, que Alexandre Galí és molt més que un tècnic o didacte fins al punt d’esdevenir un veritable filòsof de l’educació, que no roman únicament en el món de la idealitat, més encara si tenim en compte que busca la unitat. Dit altrament, Galí representa i defensa la unitat de la pedagogia en què es conjuminen els aspectes tècnics, polítics i filosòfics de l’educació, una posició que ens convida a tornar a pensar i visitar la seva pedagogia.

Referències

Altarejos, F. (1984) «Pedagogía y filosofía en Alexandre Galí (Educación en libertad)». *Perspectivas Pedagógicas*, núm. 53-54, p. 113-127.

Díez, M. (2016) *Alexandre Galí, filòsof de la història. Estudi d’uns escrits inèdits*. Tesi doctoral dirigida per Josep Monserrat i presentada a la Facultat de Filosofia de la Universitat de Barcelona.

Garcia Farrero, J. (2019) «Jordi Galí i els quàquers». *Temps d’Educació*, núm. 57, p. 321-324.

Ibáñez, J. (2020) «Alexandre Galí, pedagog pensador». Text corresponen a la conferència dictada el 4 de desembre de 2019, en ocasió de la lliçó inaugural del curs 2019-2020 de la Societat Catalana de Filosofia.

Leclerq, J. (1956) *Las grandes líneas de la filosofía moral*. Madrid, Gredos.

Lorente, M. (2017) *La filosofía moral d’Alexandre Galí (Edició crítica i comentari dels Assaigs sobre la vida devota)*. Tesi doctoral dirigida per Josep Monserrat i presentada a la Facultat de Filosofia de la Universitat de Barcelona.

Masabeu, J. (1988) *Alexandre Galí i la Mútua Escolar Blanquerna*. Tesi doctoral dirigida per Buenaventura Delgado i presentada a la Facultat de Pedagogia de la Universitat de Barcelona.

Masabeu, J. (1989) *Alexandre Galí i la Mútua Escolar Blanquerna*. Barcelona, Associació Blanquerna.

Vilanou, C. i Garcia Farrero, J. (2017) «La Introducció a la vida devota (1609) de San Francisco de Sales, una respuesta al calvinismo», en Vergara Ciordia, J. i Sala Villaverde, A., *Censura y libros en la Edad Moderna*. Madrid, Dykinson, p. 281-306.

Vilanou, C. (2018) «Del marquès de Lozoya a Josep Maria Junoy, una resposta estètica al krausisme» a Vilafranca, I. i Vilanou, C., *Giner i la Institución Libre de Enseñanza, des de Catalunya: cent anys després de la mort de Francisco Giner de los Ríos (1839-1915)*. Barcelona, Edicions de la Universitat de Barcelona, p. 249-280.